

El jaciment del paleolític superior de Bruguera (Llagostera, el Gironès)

Narcís SOLER i MASFERRER (*)

ABSTRACT

A lithic industry based on the use of chipped flint has been located in Bruguera (Llagostera, el Gironès, Catalonia, Spain). Due to its typological characteristics, especially for the number and morphology of its burins, it can be attributed to evolved Aurignacian. It has parallels with the lithic industry of Cal Coix (Maçanet de la Selva) and with Occitan and Breton sites, although this Aurignacian is different from the one which is known and well dated in the cave of l'Arbreda (Serinyà, el Pla de l'Estany).

Key words: Upper Paleolithic, evolved Aurignacian, lithic industry, Llagostera.

SITUACIÓ I HISTÒRIA DEL JACIMENT

Al terme municipal de Llagostera (el Gironès) es coneixen nombrosos jaciments paleolítics gràcies a la presència d'actius prospectors que durant molts anys hi han rebuscat. Sempre es tracta de jaciments de superfície, amb molts dels inconvenients que des del punt de vista arqueològic presenta aquest tipus de jaciments, inconvenients que a Llagostera són agreujats per l'aciditat del terreny pròpia de la gresa o sauló, que fa que sempre manquin les restes orgàniques.

Les primeres troballes es feren cap a l'est, a can Nadal, can Font i can Guardiola, de la mà de Josep Calvet, Pere Sais i Néstor Sanchiz (Esteva, 1965, pp. 280-281). Després els descobriments es continuaren cap al sud-est, a can Crispins i a Tranquinell, de la mà d'Esteve Fa, Francesc Vergés i Josep Planella (Esteva 1965, Soler & Fa, 1976; Soler, 1977; 1982a). Aquests prospectors han assenyalat molts altres jaciments, d'importància desigual: Quatre camins, puig Gros, caseta d'en Sureda, torre del Foc. Néstor Sanchiz, del Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, ha recollit indústria lítica a can Roure (Soler, 1986).

Bona part d'aquests descobriments es feren en una època en què al nord de Catalunya es coneixien molt pocs jaciments de superfície d'època paleolítica. Encara es creia que a Catalunya no existia el paleolític inferior, i que les

restes més antigues de l'ocupació del territori corresponien al paleolític mitjà. Els jaciments paleolítics es relacionaven amb la presència de sílex com a matèria prima obligada de l'utilatge. En general, tots aquests jaciments tenen l'utilatge obrat en sílex i corresponen cronològicament al paleolític superior. Per això van poder ésser descoberts abans del 1970 o en els primers anys de la seva dècada.

Més endavant, ja a finals dels anys 70 i començaments dels anys 80, es començaren a identificar les indústries del paleolític inferior i mitjà que, generalment, a la zona que ens ocupa són tallades en quars i quarsita.

En els últims anys s'han anat fent nous descobriments d'indústries lítiques prehistòriques al nord de la població, en un ampli paratge de petites elevacions molt arrodonides i suaus on alternen, en perfecta harmonia, els camps i els boscos de pins i alzines sureres. La zona és travessada per la riera Verneda, la qual durant un bon tros separa els termes municipals de Cassà de la Selva i de Llagostera, i pels seus afluents. Més a l'oest, aquesta riera entrarà en el terme municipal de Cassà de la Selva i correrà paral·lela a la riera Gotarra que, procedent de les altures de can Crispins, recull bona part de les aigües del terme municipal de Llagostera, i totes dues s'ajuntaran per vessar seguidament llurs aigües al riu Onyar.

Una part d'aquesta zona, al nord de la població de Llagostera, s'anomena Bruguera, dividida en Bruguera Alta i Bruguera Baixa. Les seves coordenades aproximades són 6° 36' de longitud est i 41° 54' 10" de latitud nord en el full 334 (Girona) del mapa de l'Institut Geogràfic i Cadastral.

A Bruguera Alta les troballes són ja nombroses i això obliga a tenir cura de l'exacta denominació dels jaciments superficials i de separar degudament els materials.

(*) Estudi General de Girona. Àrea de prehistòria. Plaça St. Domènec, 9. E-17071 Girona.

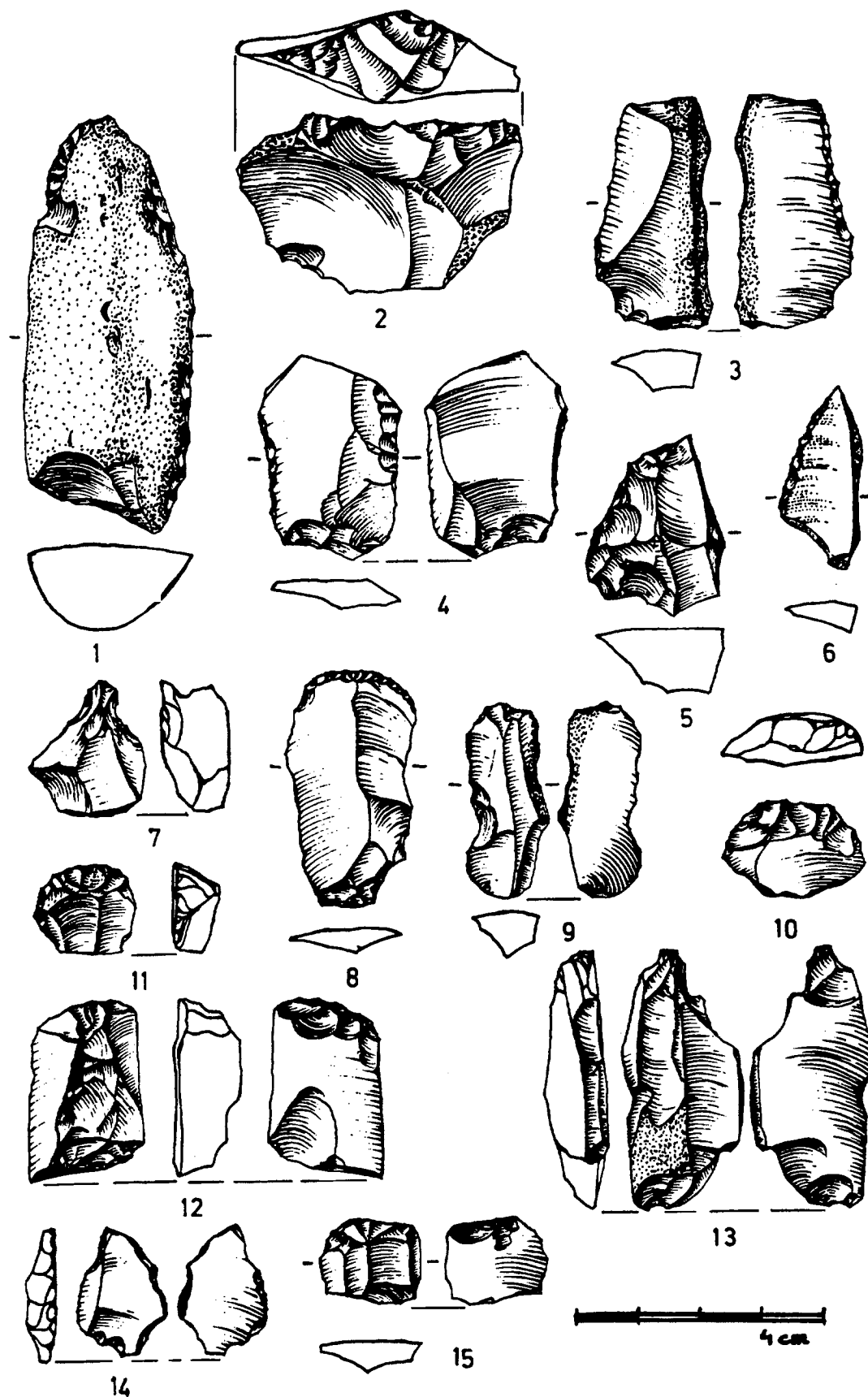

Fig. 1.- Indústria lítica de Bruguera: 1 (Br-80) Rascadora sobre ascla cortical; 2 (Br-79) Rascadora transversal carenada; 3 (Br-87) Rascadora marginal; 4 (Br-82) Rascadora lateral; 5 (Br-83) Rascadora lateral carenada; 6 (Br-95) Rascadora marginal; 7 (Br-73) Raspador de morro destacat, carenat; 8 (Br-101) i 9 (Br-98) Raspadors frontals; 10 (Br-100) Raspador frontal sobre ascla curta; 11 (Br-99) Raspador frontal, carenat; 12 (Br-96) Raspador frontal sobre làmina amb cresta, amb escatat distal invers; 13 (Br-84) Peça escatada; 14 (Br-86) Abrupte profund o punta de dors amb peduncle; 15 (Br-97) Raspador frontal amb retoc escatat distal invers.

ELS JACIMENTS DE BRUGUERA

A Bruguera hi podem distingir les següents estacions:

-Can Bordes. Ramon Ribes, de can Bordes, hi ha fet nombroses troballes d'indústria lítica en sílex, que encara són insuficients per a un correcte diagnòstic cronològic i cultural. Els pocs indicis apunten cap a un aurinyacià. N. Soler i E. Fa (1976) li van donar el nom de can Costa, que en realitat caldria reservar per a un jaciment proper.

-Can Costa. El jaciment superficial de la vinya de cal Rando, jaciment que cal anomenar can Costa, és semblant a l'anterior.

-Bruguera Alta. Ja fa alguns anys que Josep Escortell, membre de la junta del Museu Municipal de Sant Feliu de Guíxols, recollí a Bruguera Alta dos petits bifacials que lliurà per a la seva custòdia a Esteve Fa de Llagostera. Es tracta de dues peces de mida petita i tallades d'una manera delicada, inhabituals al nostre país (Soler, 1986).

-Bruguera 2. Una vinya que, prospeccionada per Josep Planella, de Llagostera, ha donat indústria arcaica, del paleolític mitjà o més probablement del paleolític inferior amb fragments d'indústria en sílex. Aquest jaciment és el que anomenem Bruguera 2. No ens n'ocuparem en aquest treball.

-Bruguera 1. Al costat d'aquesta vinya, en un camp de conreu, hi ha un important jaciment superficial de sílex. A causa de la seva proximitat amb Bruguera 2, en un primer moment Josep Planella va barrejar la indústria en sílex dels dos llocs, però després van ésser netament diferenciades. Aquest camp, que dona només indústria en sílex d'un aspecte i pàtina homogenis, és el jaciment que anomenem Bruguera 1, i és el que volem presentar en aquesta nota, juntament amb la indústria lítica barrejada de Bruguera 2 i Bruguera 1, recollida amb anterioritat.

- Bruguera Alta. En un altre ordre de coses esmentem aquí que en un camp recentment roturat de Bruguera Alta han aparegut, junts, 6 o 7 petits vasos de ceràmica a mà, votius, que poden procedir d'un enterrament.

BRUGUERA 1

Així, doncs, en un primer moment, Josep Planella va recollir indústria en sílex a Bruguera 1 i, en menor mesura, a Bruguera 2. Es tracta d'un total de 149 fragments, dels quals uns 14 presenten poca o cap pàtina, i potser no formen part del conjunt format per la resta de fragments, tots patinats de color blanc.

Més endavant, ja diferenciant netament entre Bruguera 1 i Bruguera 2, Josep Planella ha recollit al primer lloc uns dos-cents fragments, i Francesc Vergés una trentena.

Tot aquest material forma part de les seves respectives col·leccions i actualment es conserva al Museu Municipal de Llagostera. Nosaltres hem inventariat la totalitat d'aquest material i hem dibuixat una bona part dels tipus primaris.

Aquí donarem un quadre resum de la indústria lítica de Bruguera seguint la llista tipològica de G. Laplace (1972). Sumarem a l'utilatge recollit sense destriar la seva procedència, al qual donem el nom de Bruguera, amb el procedent de Bruguera 1. Els sílexs procedents de la col·lecció Vergés van precedits, a les figures, d'una V abans del número d'inventari.

Creiem que el percentatge obtinguts són fiables, sempre dins dels límits que imposa un jaciment superficial. Ja hem

dit que algunes peces sense pàtina poden delatar intrusions posteriors. Es tracta sempre de peces amb retoc pla o abrupte, i són relativament poques. Les hem dibuixades en una làmina a part. Per això els percentatges que donem per l'ordre dels abruptes i dels plans s'han de manejar amb molta prudència. Atesa, però, una similitud entre els materials de Bruguera i els de Bruguera 1, i també per l'aspecte general de la indústria, en sílex i leptolítica, dels dos inventaris, podem pensar que aquest jaciment és força homogeni.

Els efectius de cada tipus primari han estat expressats com una suma de dos sumands, en primer lloc, els de Bruguera, i en segon lloc, els de Bruguera 1.

Els útils dobles, com és el cas de molts burins i d'algun raspador-burí, tots ells representats a les làmines, han estat separats segons els seus tipus primaris. D'aquí la diferència entre el nombre d'útils retocats i el de tipus primaris.

INDÚSTRIA LEPTOLÍTICA DE BRUGUERA

Bruguera i Bruguera 1. Materials leptolítics.

Quadre-resum de la indústria lítica retocada segons la llista tipològica pel paleolític superior de G. Laplace (1972).

1 ORDRE DELS SIMPLES		
I SOBRE-ELEVATS		61(48,8%)
A) GRUP DE LES RASCADORES		26(20,8%)
R11 Rascadora marginal	5+5	10(8%)
R21 Rascadora lateral	2+9	11(8,8%)
R22 Rascadora transversal	0+1	1(0,8%)
R321 Rascadora lateral carenada	2+1	3(2,4%)
R322 Rascadora transversal carenada	1+0	1(0,8%)
C) GRUP DELS RASPADORS		22(17,7%)
G11 Raspador frontal	4+3	7(5,6%)
G12 Raspador frontal amb retoc lateral	0+3	3(2,4%)
G21 Raspador de morro ogival	1+0	1(0,8%)
G22 Raspador de morro destacat	0+1	1(0,8%)
G312 Raspador frontal amb retoc lateral, carenat	0+5	5(4%)
G321 Raspador de morro ogival, carenat	1+2	3(2,4%)
G322 Raspador de morro destacat, carenat	1+1	2(1,6%)
D) GRUP DELS DENTICULATS		9(7,2%)
D13 Rascadora denticulada marginal	1+3	4(3,2%)
D21 Osca	2+1	3(2,4%)
D313 Rascadora denticulada, carenada	0+1	1(0,8%)
D325 Raspador denticulat, carenat	0+1	1(0,8%)
2 ORDRE DELS ABRUPTES		9(7,2%)
A) GRUP DELS ABRUPTES		1(0,8%)
A2 Abrupte profund	0+1	1(0,8%)
B) GRUP DE LES TRUNCADURES		2(1,6%)
T21 Truncadura normal	0+1	1(0,8%)

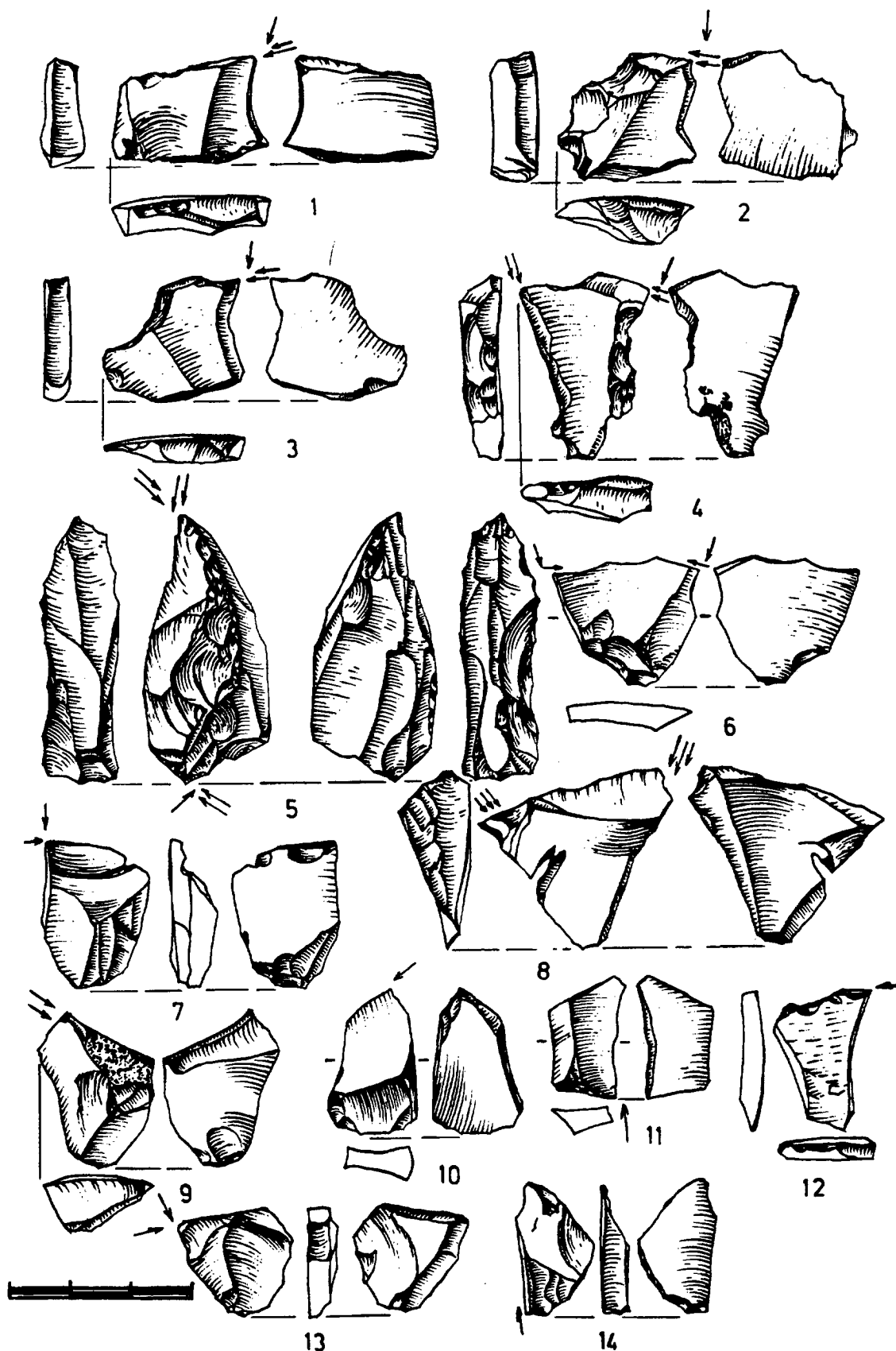

Fig. 2. - Indústria lítica de Bruguera: 1 (Br-103), 2 (Br-105) i 3 (Br-102) Burins de cops laterotransversals amb retoc de parada; 4 (Br-104) Burí de cops laterotransversals, distal dret, oposat a burí de cops laterotransversals, distal esquerre; 5 (Br-94) Burí de cops laterals, distal, oposat a burí de cops laterotransversals, proximal; 6 (Br-75) Burí de cops laterotransversals, doble; 7 (Br-35) Burí de cops laterotransversals; 8 (Br-90) Burí sobre pla natural, doble; 9 (Br-3) Burí sobre pla natural; 10 (Br-76) Burí de cop lateral sobre retoc lateral; 11 (Br-54) Burí sobre pla natural; 12 (Br-72) Burí de cops laterotransversals amb retoc de parada; 13 (Br-70) Burí de cops latero-transversals; 14 (Br-93) Burí de cop lateral sobre retoc transversal.

T22 Truncadura oblíqua	1+0	1(0,8%)
D) GRUP DE LES PUNTES DE DORS		1(0,8%)
PD33 Punta de dors amb peduncle	1+0	1(0,8%)
E) GRUP DE LES LÀMINES DE DORS		3(2,4%)
LD11 Lamineta de dors marginal	0+1	1(0,8%)
LD21 Lamineta de dors profund	0+1	1(0,8%)
LD34 Lamineta de dors amb escotadura oposada	0+1	1(0,8%)
H) GRUP DE LES LÀMINES DE DORS TRUNCADES		1(0,8%)
LDT13 Lamineta de doble dors truncada	0+1	1(0,8%)
I) GRUP DE LES BITRUNCADURES		1(0,8%)
BT22 Bitruncadura triangular oberta	0+1	1(0,8%)
3 ORDRE DELS PLANS		2(1,6%)
A) GRUP DELS FOLIACIS		2(1,6%)
F11 Rascadora foliàcia	0+2	2(1,6%)
4 ORDRE DELS BURINS		47(37,6%)
A) GRUP DELS BURINS		47(37,6%)
B11 Burí sobre pla natural	4+4	8(6,4%)
B21 Burí de cop lateral sobre retoc transversal	4+3	7(5,6%)
B23 Burí de cops transversals sobre retoc lateral	0+1	1(0,8%)
B31 Burí de cops laterals	1+6	7(5,6%)
B32 Burí de cops laterals i transversals	4+5	9(7,2%)
B411 Burí sobre pla natural, amb retoc de parada	0+1	1(0,8%)
B421 Burí de cops laterals sobre retoc transversal amb retoc de parada	0+1	1(0,8%)
B432 Burí de cops laterotransversals amb retoc de parada	6+7	13(10,4%)
5 ORDRE DELS ESCATATS		6(4,8%)
A) GRUP DELS ESCATATS		6(4,8%)
E1 Peça escatada	5+1	6(0,8%)
Total de tipus primaris: 125		
Total d'útils: 109		

DIAGNÒSTIC I PARALLELS

La composició d'aquesta indústria leptolítica mereix alguns comentaris. L'ordre dels simples, amb el 48,8% dels tipus primaris, és el més nombrós, però això és habitual en

bona part de les indústries leptolítiques de Catalunya.

És seguit per l'ordre dels burins, amb el 37,6%. Aquest percentatge és realment molt important, i només es podria esperar en algunes indústries gravetianes, encara que aquest no és quasi mai el cas del gravetià de Catalunya, que sol ésser una indústria amb pocs burins, almenys als jaciments de Serinyà. El grup del burins dobla netament el grup dels raspadors (17,6%), fet aquest que només sol passar en algunes indústries magdalenianes i en les gravetianes abans esmentades.

A Bruguera no podem pensar ni en un gravetià ni en un magdalenian. Els burins de Bruguera són robusts, gruixuts, complexos, moltes vegades dobles, amb formes que els acosten als nuclis de laminetes i als raspadors carenats. Una tercera part dels burins tenen els cops de burí múltiples i aturats per una osca retocada. Tretze burins són de cops laterotransversals amb retoc de parada, amb la típica tècnica i morfologia dels burins arquejats o burins «busqués».

Aquests burins, pel que nosaltres coneixem, només poden ésser aurinyacians. La resta de la indústria està d'acord amb aquest diagnòstic, perquè quasi la meitat dels raspadors són carenats, i més d'una tercera part són raspadors de morro. Les peces carenades o sobrelevades, abundants a l'aurinyacià, estan ben representades entre les rascadores i els denticulats. Falten làmines aurinyacianes, però això és habitual en els jaciments aurinyacians de Catalunya, almenys els tardans.

Els burins arquejats es consideren els fòssils directors de l'aurinyacià evolucionat. No els coneixem a l'aurinyacià del Reclau-Viver de Serinyà, ni en general a l'aurinyacià arcaic o antic. Només n'hi ha alguns a can Crispins (Llagostera), entre una indústria extraordinàriament abundant que nosaltres hem definit com de l'aurinyacià típic, probablement antic (Soler, 1982a, 1982b).

A l'aurinyacià evolucionat de la cova de l'Arbreda (Serinyà), n'hi ha també molt pocs, i cap de completament típic.

Tenim, però, un jaciment no gaire llunyà que presenta unes característiques molt semblants a les de Bruguera. És el de cal Coix (Maçanet de la Selva), on hi ha un elevat percentatge de burins, entre els quals destaquen els burins arquejats o de cops laterotransversals amb retoc de parada amb formes que passen als nuclis i als raspadors carenats, exactament iguals que els de Bruguera (Soler, 1983).

A cal Coix la indústria és molt més nombrosa. Hi ha un percentatge de simples comparable al de Bruguera, amb útils retocats de morfologia molt semblant.

Amb molta prudència podríem encara esmentar altres estacions superficials que presenten un percentatge fort de burins en un context tipològic i morfològic semblant al de Bruguera i cal Coix. Es tracta del jaciment de la font de Panedes (Santa Cristina d'Aro), situat no gaire lluny de Bruguera. No podem estar-ne segurs perquè s'hi ha recollit molt poca indústria lítica (Esteve, 1957; Oliva, 1943; Soler, 1986). El jaciment de can Font-can Guardiola (Llagostera), que considerem simplement aurinyacià, té un percentatge important de burins, entre els quals n'hi ha varis com els de Bruguera (Soler, 1986). També la indústria és insuficient per poder precisar més.

Els jaciments aurinyacians amb molts burins no són rars, però falten, o de moment el desconeixem, a la resta del Mediterrani espanyol i també al Llenguadoc. El jaciment de Gohaud (Saint-Michel-Chef, Loira atlàntic, país del Loira), té analogies amb Bruguera i cal Coix, ja que presenta els

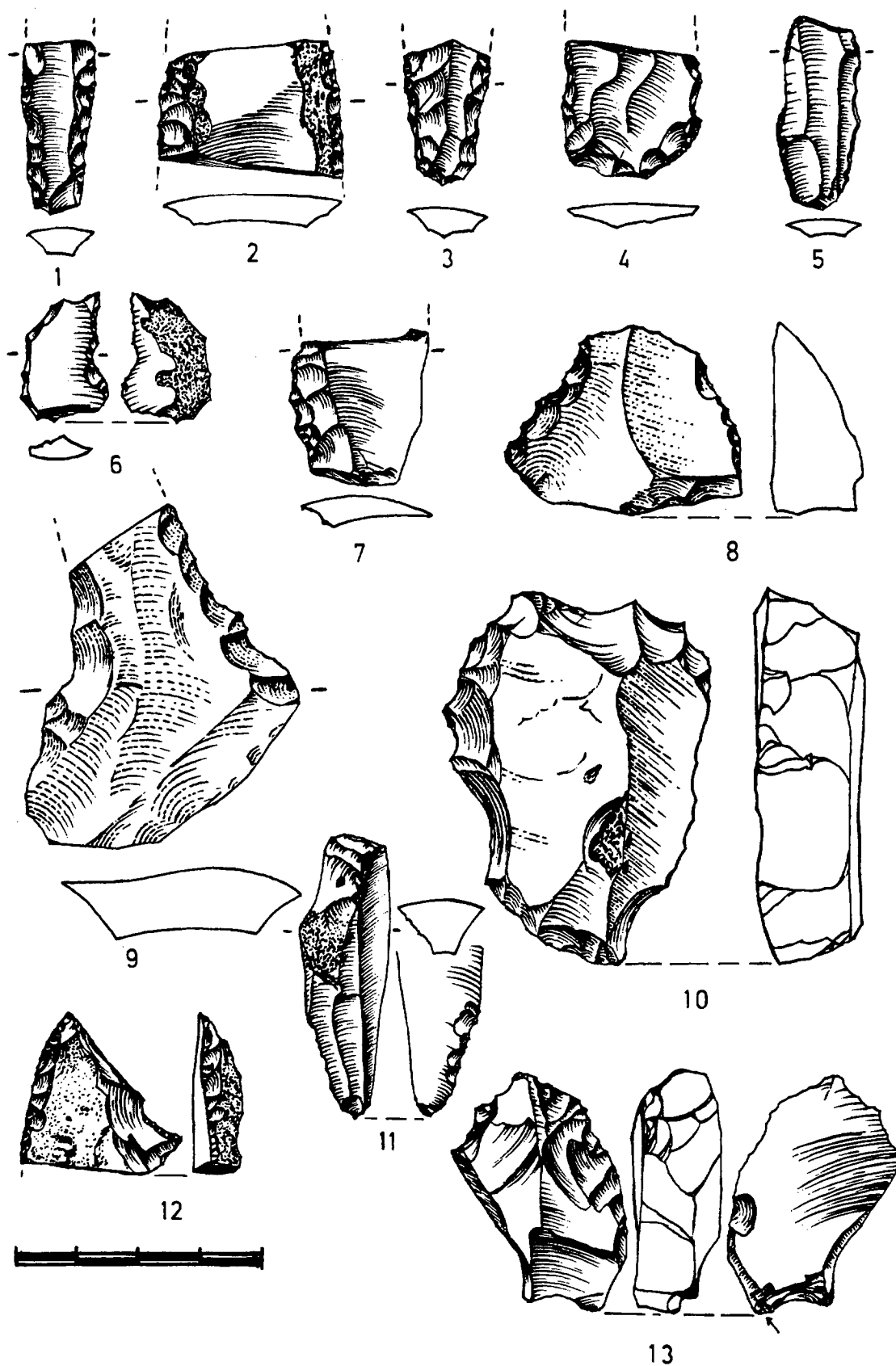

Fig. 3.- Indústria lítica de Bruguera 1 : 1 (Br1-131), 2 (Br1-129) i 3 (Br1-125), Rascadores bilaterals; 4 (Br1-137) Rascadora denticulada; 5 (Br1-124) Rascadora marginal; 6 (Br1-134) Rascadora denticulada marginal; 7 (Br1-133) Rascadora denticulada; 8 (Br1-170) Rascadora denticulada de quars; 9 (Br1-172) Rascadora o fragment de punta denticulada; 10 (Br1-171) Raspador denticulat; 11 (Br1-V28) Rascadora marginal; 12 (Br1-180) Rascadora lateral; 13 (Br1-178) Raspador de morro ogival, carenat.

següents índexs: 7,8% de raspadors, atípics, que tendeixen a denticulats o que estableixen la transició amb els burins; 2,5 % d'útils dobles, entre els quals destaquen els raspadors-burins; 28,75% de burins. Els burins sobre truncadura són el 3,3%, els diedres el 13,4%, i hi ha un 8,1% de burins arquejats. Alguns d'aquests burins arquejats s'aparten del tipus ideal per passar a ésser burins de Vachons. Hi ha també algunes laminetes que recorden les laminetes Dufour. M. Allard (1978), que ha estudiat aquest jaciment, el compara amb les Vachons (Voulgézac, Charente), le Facteur (Tursac, Dordonya), Beg-ar-C'Hastel (Kerlouan, Finisterre), l'Aujariá-Alta Est («Laugerie-Haute», Las Eisiás de Taiac, Dordonya), Caminade Est (La Canéda, Dordonya), Trou-de-Renard (Bèlgica) i les Vachons, abric II, nivell 5.

	IG Índex de raspadors	IB Índex de burins
Les Vachons abric I, estrat II, sèrie Bouyssonie	25,3	52,8
Le Facteur nivell 15	19	41,7
Beg-ar-C'Hastel	11	28,6
Laugerie-Haute Est estrat F, Proto-magdalenia	9,2	41,9

Per M. Allard, Gohaud seria un aurinyacià molt evolucionat, que es pot relacionar amb els jaciments del grup D de H. Delporte (1962), caracteritzats per la quasi absència de làmines aurinyacianes, per tenir sempre molts menys raspadors que burins, més burins diedres que sobre truncadura, un bon percentatge de burins arquejats i un desenvolupament de vegades notable de les truncadures. Segons dades de les Vachons, les indústries del grup D semblen ésser de l'interstadi de Paudorf o del començament de l'estadi següent (M. Allard, 1978, p. 38), i pròximes al proto-magdalenia: «Statiquement assez proche du Protomagdalénien de Laugerie-Haute, mais typologiquement plus proche de l'Aurignacien par la présence notamment de nombreux busqués, ce matériel semble correspondre à un Aurignacien très évolué qui aurait déjà subi certaines influences protomag-daléniennes» (Allard & Gruet, 1976, p. 1.309). La discussió sobre el que s'entén per proto-magdalenia ens portaria molt lluny i no la volem emprendre. Però és evident que la major part de les característiques d'aquest aurinyacià evolucionat s'adiuen bé amb les de Bruguera i cal Coix.

Beg-ar-C'Hastel és una estació amb uns percentatges molt semblants, però que no posseeix burins arquejats. Aquest jaciment, pròxim a l'oceà Atlàntic, es data, per raons estratigràfiques, com més tardà del 23.000 BP. Hi ha pocs raspadors, i entre aquests només els carenats hi estan ben representats. Els burins són abundants, i estan dominats pels diedres (Giot et al., 1971; Giot & Monnier, 1976). La característica essencial d'aquest jaciment és l'abundància de laminetes Dufour, detall que relaciona aquest jaciment amb l'aurinyacià superior de l'Arbreda. Com veurem, la datació d'aquest últim està d'acord amb la proposada per Beg-ar-C'Hastel.

Segons M. Allard (1978), es pot admetre l'existència de varies fases de l'aurinyacià final al mateix temps que s'expandeixen, sobretot a Aquitània, altres civilitzacions de tipus perigordià superior. Aquests jaciments aurinyacians tardans estarien representats principalment a la perifèria d'una zona antigament aurinyaciana que ja hauria passat a ésser perigordiana, després d'un procés que ell imagina que hauria pogut ésser brutal. Per la civilització aurinyaciana

n'hauria resultat una certa dispersió afavoridora de la constitució de grupúscols i de fases més o menys isolades, abocades a l'extinció.

Nosaltres no creiem en aquesta hipòtesi. Els jaciments de l'aurinyacià evolucionat carregat de burins representen un moment de l'evolució aurinyaciana, i el fet que es trobin, amb característiques semblants, de Catalunya al país del Loira i a Bretanya ha de tenir una explicació. En aquests jaciments ja hi són presents alguns dels útils que caracteritzaran el gravetià, com és el cas de les truncadures de retoc abrupte. Seria lògic que en l'aurinyacià evolucionat d'Europa occidental hi hagués l'origen del seu gravetià, encara que de moment faltin les proves per afirmar-ho. Aquest s'hauria estès a poc a poc, permetent una llarga evolució aurinyaciana i una convivència en el temps de formes «gravetianes» amb d'altres encara «aurinyacianes», sempre segons els nostres models actuals de comprensió del problema.

Entre els burins de Bruguera n'hi ha que responen a la definició de «burí de Vachons». L'abric número 2 de les Vachons (Voulgézac, Charente), excavat per J. Coiffard a partir de 1914, contenia cinc nivells, que eren, de baix a dalt: aurinyacià antic amb làmines retocades i puntes de base fesa, aurinyacià evolucionat ric en burins, i tres nivells més perigordians: un amb puntes de la font Robert, el següent amb puntes de la Graveta i l'últim amb burins transversals.

El segon nivell, el de l'aurinyacià evolucionat, tenia un 60% de burins: 219 eren diedres (49%), 56 eren burins sobre truncadura (12,7%), 19 eren burins arquejats i 145 burins de Vachons (33%) (Perpère, 1972).

Aquests burins han estat definits per J. Bouyssonie (1948, p. 16), per J. Bouyssonie i D. de Sonneville-Bordes (1956, p. 284), i finalment, han estat estudiats detalladament per M. Perpère (1972). La definició tipològica dels burins de Vachons no deixa de presentar dificultats, especialment per separar-los dels burins arquejats (J.M. Merino, 1980, p. 156).

M. Perpère ha jerarquitzat les seves característiques així:

- Extraccions del costat esquerre planes
- Extraccions del costat esquerre múltiples
- Cop únic a la dreta
- Retoc invers al costat dret, que continua les extraccions planes
- Retoc directe o osca sobre el costat esquerre
- El burí és fet sobre ascla cortical, gruixuda
- El burí és proximal,

Proposa la següent definició: «Burin polyèdrique souvent aménagé dans la partie proximale d'un éclat cortical épais, présentant un biseau formé, d'une part, à gauche, par une série d'enlèvements tournant au plan et prolongés par une retouche plate et envahissante du bord droit; d'autre part, à droite, par un pan de la face supérieur de l'éclat ou un enlèvement de coup de burin» (Perpère, 1972, p. 322).

Segons aquesta autora, els burins de Vachons típics es troben en la major part dels nivells de l'aurinyacià evolucionat de Poitou i Charente, però sempre n'hi ha pocs. Només a les Vachons se n'han trobat en gran quantitat.

Nosaltres hem cregut veure'n a cal Coix, a can Crispins i a Bruguera (Br1-151, Br1-186, fig. 5: 2, 9). No ens interessa defensar aquí si són típics o no. No deixen d'ésser uns burins de la família dels arquejats o «busqués», i, en definitiva, potser no són res més que nuclis de petites laminetes.

El que és clar és que amb cal Coix i Bruguera podem aportar un aurinyacià evolucionat de fàcies original, pel qual no falten paral·lels.

BRUGUERA I ELS JACIMENTS AURINYACIANS DE CATALUNYA

Així, doncs, creiem que Bruguera i cal Coix són dos jaciments que representen un moment concret dins l'evolució de l'aurinyacià, moment que per raons tipològiques i per comparació amb jaciments occitans i bretons podem situar a l'aurinyacià evolucionat (Soler, 1982b).

En l'estat actual de la qüestió, podem dir que l'aurinyacià, en la seva forma d'aurinyacià 0, arcaic o primitiu, fa la seva aparició al Llenguadoc i a Catalunya d'una forma repentina, i que se superposa a les indústries mosterianes que el precedeixen, amb les quals podia haver conviscut durant un temps. No hi ha transició entre mosterià i aurinyacià, i sí, en canvi, una dràstica solució de continuïtat.

Les datacions de la cova de l'Arbreda han fet una important contribució a aquest problema. L'aurinyacià primitiu d'aquest jaciment, superposat al mosterià, es data pel mètode del C14 accelerat entre 37.700 ± 1.000 i 39.900 ± 1.300 BP, mentre que el mosterià subjacent es data

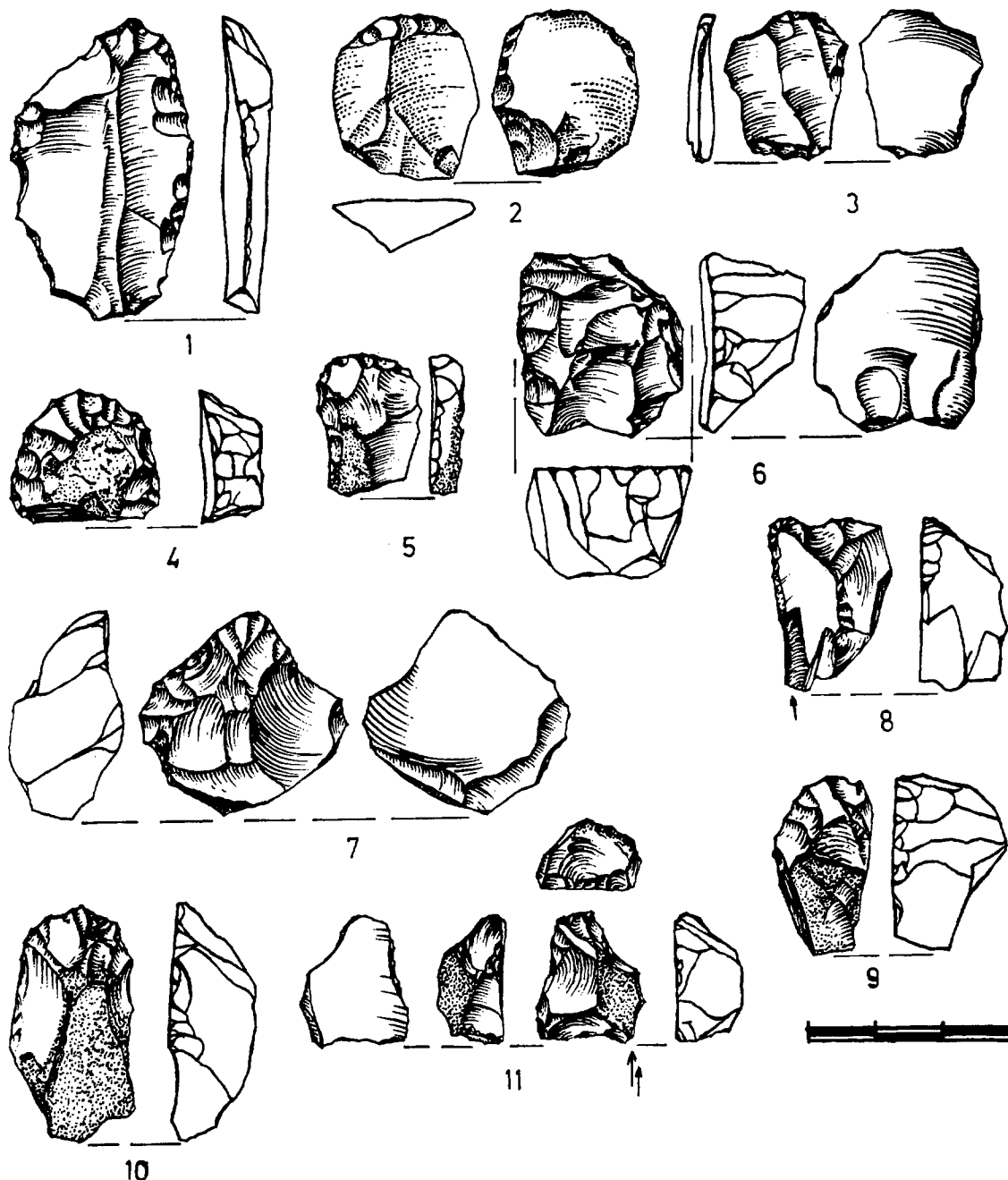

Fig. 4.- Indústria lítica de Bruguera 1: 1 (Br1-144) Raspador de morro destacat; 2 (Br1-V11) Raspador frontal, de quars; 3 (Br1-148) Raspador frontal; 4 (Br1-143) i 5 (Br1-146) Raspador frontal amb retoc lateral; 6 (Br1-138) Raspador frontal amb retoc lateral, carenat; 7 (Br1-141) Raspador de morro ogival, carenat; 8 (Br1-140) Raspador frontal amb retoc lateral, carenat, oposat a buri sobre pla natural; 9 (Br1-142) i 10 (Br1-145) Raspador frontal amb retoc lateral, carenat; 11 (Br1-V29) Raspador de morro, carenat, distal, oposat a raspador de morro ogival i a buri de cops laterals sobre retoc transversal, proximals.

entre 39.400 ± 1.400 i 41.400 ± 1.600 BP. Per tant, la substitució del mosterià per l'aurinyacià va ésser molt ràpida. (Bischoff et al., 1989; Soler & Maroto, 1990).

Es poden assimilar a aquest aurinyacià arcaic de l'Arbreda el del nivell A del Reclau-Viver (Serinyà), el de l'abric Romaní (Capellades, Anoia) i potser el de Mollet I (Serinyà), tots ells amb abundants laminetes Dufour.

Després, els jaciments de Serinyà amb estratigrafia, el Reclau-Viver i l'Arbreda, assenyalen l'evolució de l'aurinyacià. L'aurinyacià antic, típic, amb puntes de base fesa, el trobem al nivell B del Reclau-Viver i a l'Arbreda, a tots dos llocs per sobre de l'aurinyacià arcaic. Al sector beta de l'Arbreda ha estat datat el 25.830 ± 400 (Delibrias et al., 1989), data que sempre ha estat vista com excessivament

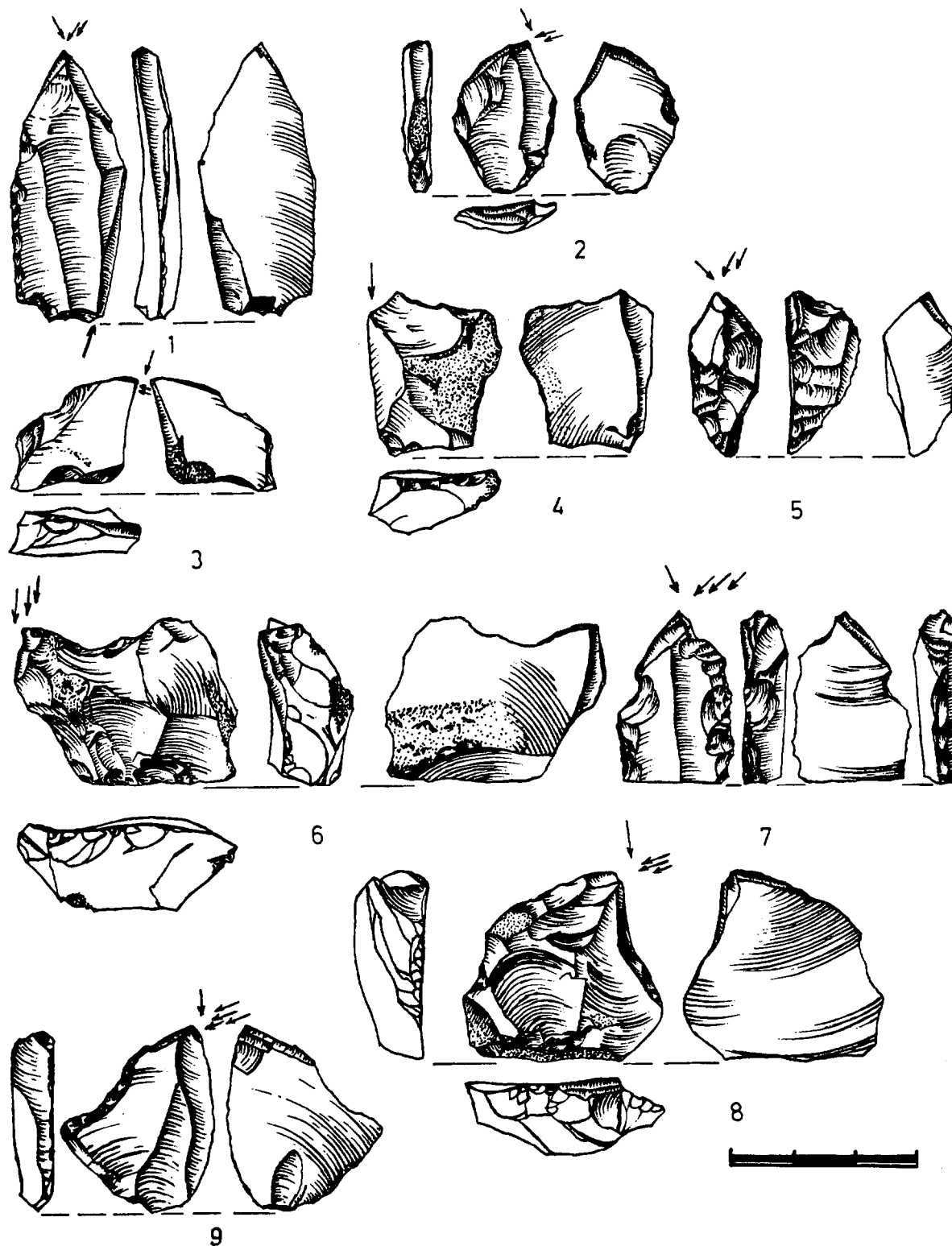

Fig. 5.- Indústria lítica de Bruguera 1: 1 (Br1-158) Burí de cops laterals, distal, oposat a burí de cops laterals sobre retoc transversal; 2 (Br1-151) i 3 (Br1-153) Burins de cops laterotransversals amb retoc de parada; 4 (Br1-152) Burí de cop lateral sobre retoc transversal; 5 (Br1-181) Burí de cops laterals sobre rascadora carenada; 6 (Br1-V32) Burí de cops laterals sobre retoc transversal, amb retoc de parada; 7 (Br1-179), 8 (Br1-V31) i 9 (Br1-186) Burins de cops laterotransversals amb retoc de parada.

recent. Alguns jaciments de superfície de Llagostera, i per tant pròxims al de Bruguera, poden correspondre a aquest moment, com són els de can Crispins, can Font, can Guardiola i Tranquinell.

Per sobre de l'aurinyacià antic de l'Arbreda s'hi superposa un aurinyacià evolucionat, també típic, amb puntes d'os losànquies i abundants raspadors carenats i laminetes de dors. Ha estat datat pel C14 el 22.590±290 BP

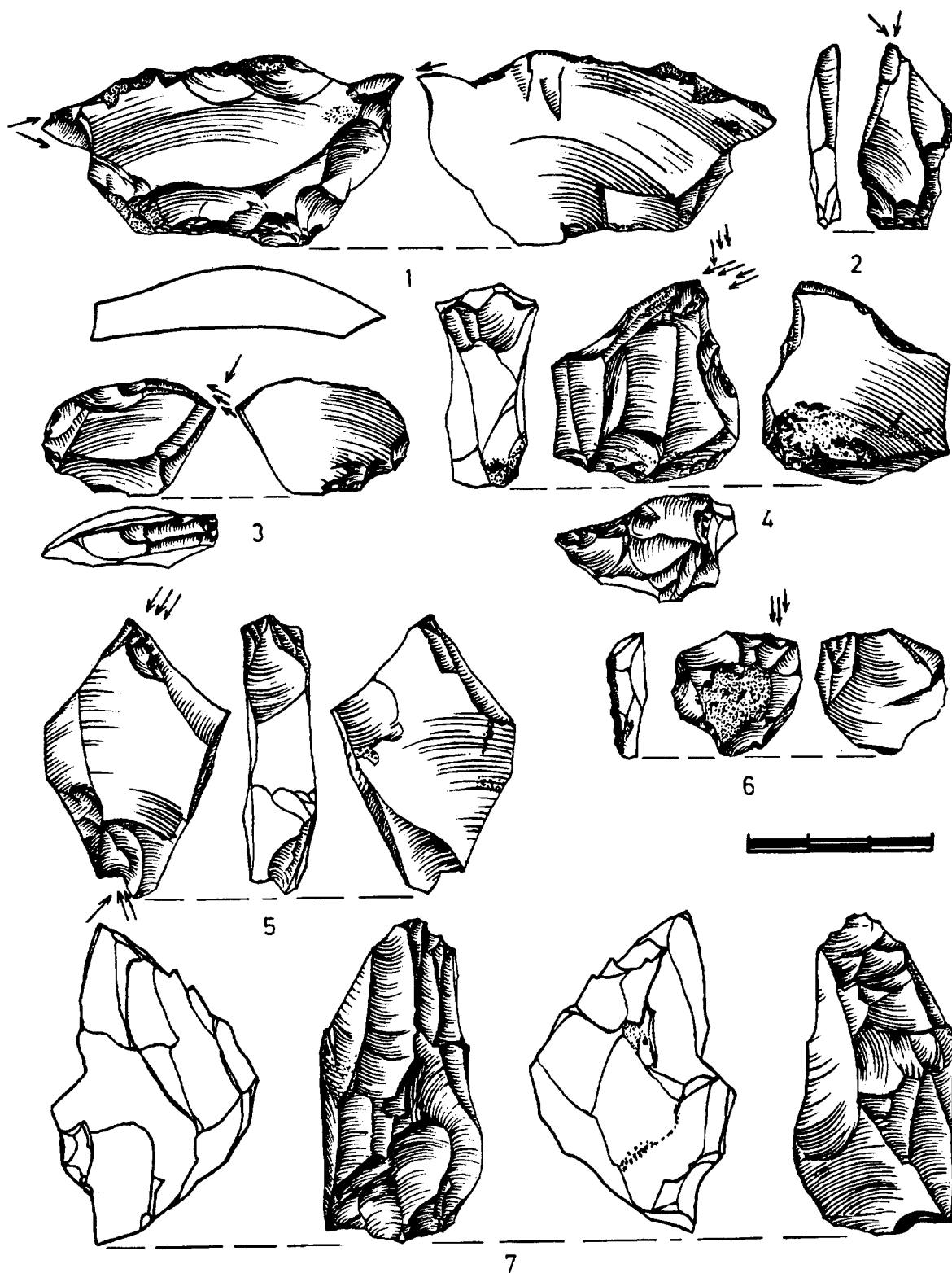

Fig. 6. - Indústria lítica de Bruguera 1: 1 (Br1-160) Burí de cops laterotransversals oposat a burí de cops transversals sobre retoc lateral; 2 (Br1-155) Burí de cops laterals; 3 (Br1-156) i 4 (Br1-154) Burins de cops laterotransversals amb retoc de parada; 5 (Br1-157) Burí sobre pla natural oposat a burí de cops laterals; 6 (Br1-147) Raspador frontal o burí de cops laterals sobre retoc transversal; 7 (Br1-159) Nuclí de laminetes de morfologia i tècnica semblant a la dels burins de cops laterotransversals dobles.

(Delibrias et al., 1989). Aquest aurinyacià evolucionat és present també a cova Beneito (Muro, el Comtat) (Iturbe & Cortell, 1982; 1987), i per tant, es un moment ben representat al Mediterrani espanyol.

A l'Arbreda, per sobre de l'aurinyacià evolucionat, i després d'uns nivells molt pobres, hi trobarem ja l'habitual gravetià del jaciments de Serinyà, que al nostre entendre és un gravetià tardà, datat pel C14 al l'Arbreda el 20.130 ± 220 BP (Delibrias et al., 1989).

Per tant, podem creure que la seqüència aurinyaciana va durar a Catalunya des del 39.000 fins al 22.000 BP. Hem vist ja com hem de considerar els jaciments de Bruguera i de cal Coix com de l'aurinyacià evolucionat. És impossible situar amb seguretat aquests jaciments dins d'aquesta seqüència. Amb l'aurinyacià típic evolucionat de l'Arbreda guarden moltes diferències. A l'Arbreda hi ha menys burins i més raspadors, i hi abunden les laminetes de dors i les laminetes Dufour molt petites, cosa que de moment no s'ha reconegut ni a cal Coix ni a Bruguera. Encara que nosaltres creiem que en realitat molts dels raspadors carenats i dels burins arquejats gruixuts són en realitat els nuclis per obtenir-les.

La nostra hipòtesi és que cal Coix i Bruguera són més

tardans que no l'aurinyacià evolucionat de l'Arbreda, i que cal situar-los entre el 22.000 i el 21.000 BP. Que aquest moment més evolucionat es manifesta en un augment de burins, encara poc palès a l'Arbreda, i que els jaciments que aquí ens interessen són ja un dels moments finals d'aquesta evolució. Creiem també que aquest aurinyacià evolucionat carregat de burins molt complexos i de peces de dors donarà pas sense solució de continuïtat al gravetià antic, que no és present als jaciments estratificats de Serinyà, on nivells pobres o estèrils ocupen el seu lloc, i que en canvi podria estar representat a Castell Sa Sala (Vilanova de Sau, Osona), i al roc de la Melca (Sant Aniol de Finestres, la Garrotxa). A Castell Sa Sala hi ha abundantíssims i complexos burins (21,2%) que quasi tripliquen el nombre de raspadors, amb algunes puntes i laminetes de dors (20% d'abruptes) (Soler, 1986). Del roc de la Melca, un jaciment que té també nombrosos burins (14%), que tripliquen el nombre de raspadors, tenim una datació de C14 sobre ossos: 20.900 ± 400 BP, que concorda perfectament amb tot el que anem dient (Soler, 1980). Després, el gravetià de Catalunya s'empobrirà en burins, i és en aquesta forma de gravetià final que el tenim ben representat al Reclau-Viver, l'Arbreda i Davant Pau (Serinyà, el Pla de l'Estany).

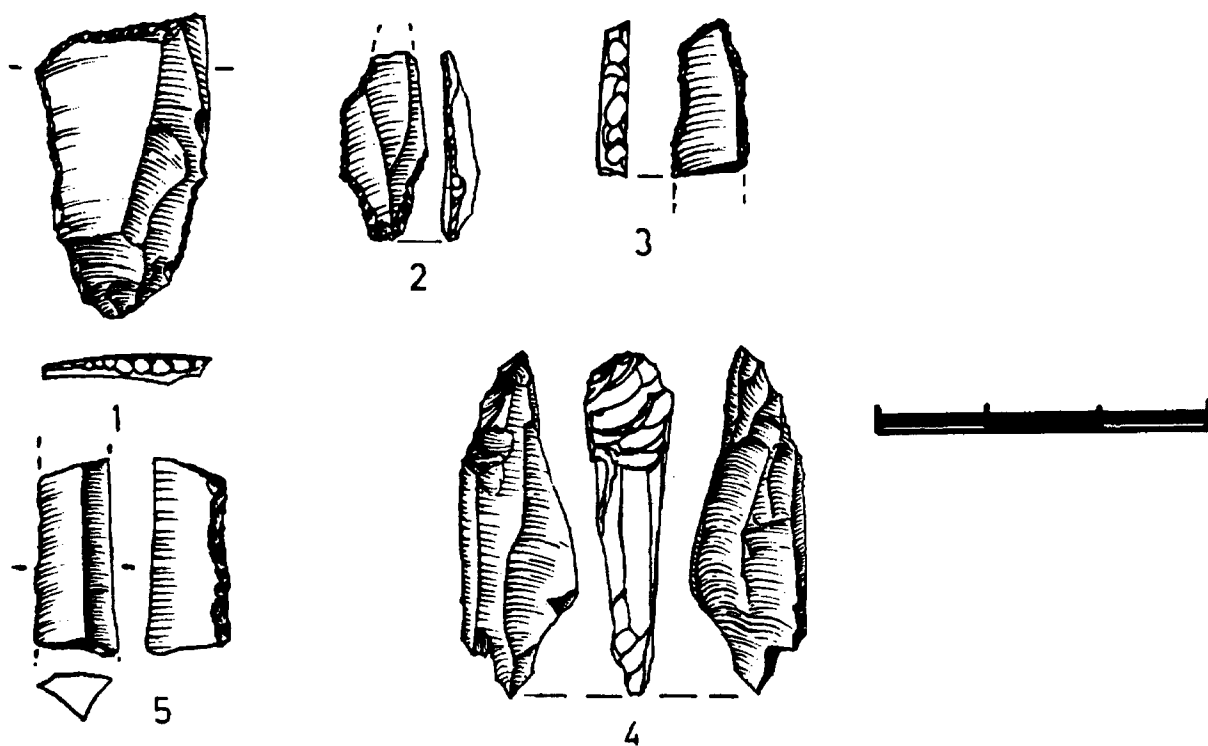

Fig. 7. - Indústria lítica de Bruguera 1: (BrI-150) Truncadura normal; 2 (BrI-149) Lamineta de dors amb escotadura oposada; 3 (BrI-V3) Lamineta de doble dors, truncada; 4 (BrI-163) Burí sobre pla natural oposat a burí de cops laterals; 5 (BrI-182) Lamineta de dors marginal invers, lamineta Dufour atípica.

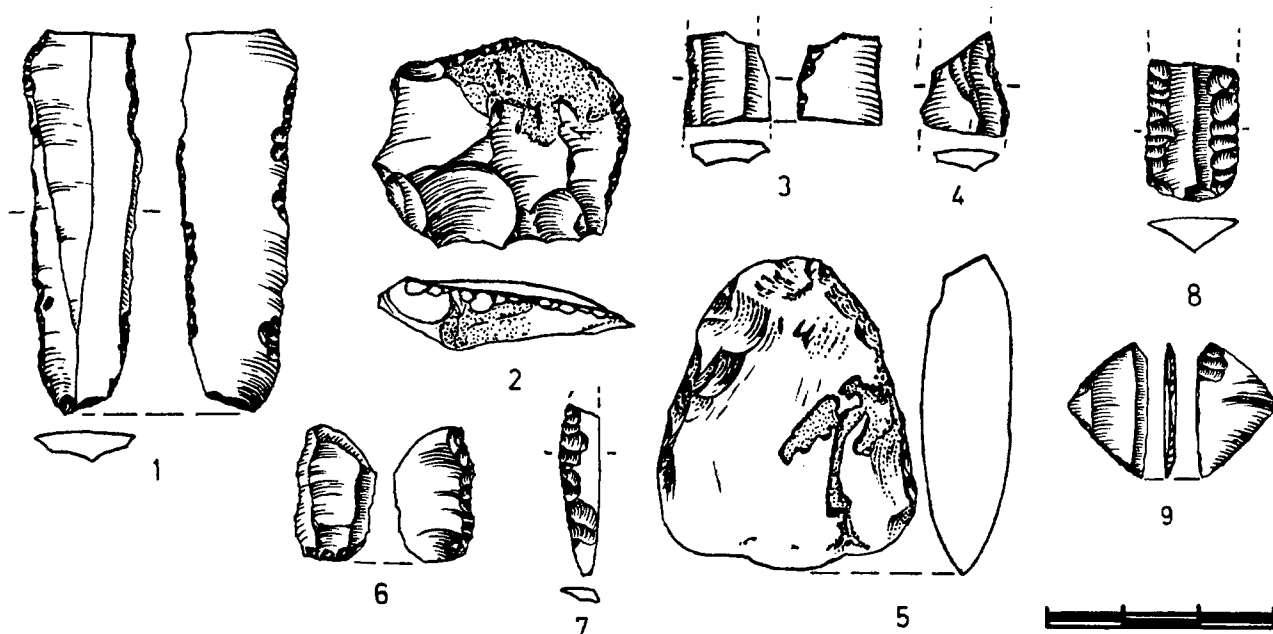

Fig. 8. - Indústria en sílex sense patina, formada per probables intrusions d'època posterior a la de la indústria aurinyaciana, i destrals polimentada de Bruguera 1: 1 (Br1-174) Rascadora denticulada marginal sobre làmina; 2 (Br1-177) Raspador frontal amb retoc lateral; 3 (Br1-175) Fragment de lamineta de dors; 4 (Br1-176) Rascadora lateral; 5 (Br1-173) Destral polimentada, amb la superfície molt colpejada i desfeta; 6 (Br1-V30) Rascadora lateral; 7 (Br1-V16) Lamineta de retoc pla; 8 (Br1-183) Fragment proximal de lamineta amb retoc pla bilateral; 9 (Br1-184) Bitruncadura triangular oberta. Triangle isòsceles amb retoc pla invers.

BIBLIOGRAFIA

- ALLARD M. (1978) Le gisement aurignacien de Gohaud à Saint-Michel-Chef-Chef (Loire-Atlantique). I, Étude archéologique, *Gallia Préhistoire*, 21, 1, Paris, 1978, pp. 1-39.
- ALLARD M. & GRUERT M. (1976) Les civilisations du Paléolithique supérieur dans les Pays de la Loire, *Les civilisations paléolithiques et mésolithiques de la France*, La Préhistoire Française, I, 2, (Henry de LUMLEY dir.), éd. du CRNS, Paris, 1976, pp. 1305-1310.
- BISCHOFF J.L., SOLER N., MAROTO J. & JULIÀ R. (1989) Abrupt Mousterian/Aurignacian Boundary at c. 40 ka bp: Accelerator 14C dates from L'Arbreda Cave (Catalunya, Spain), *Journal of Archaeological Science*, 16, 1989, pp. 563-576.
- BOUYSSONIE J. (1948) Un gisement aurignacien et périgordien, Les Vachons (Charente), *L'Anthropologie*, 52, Paris, 1948, pp. 1-42.
- BOUYSSONIE J. & SONNEVILLE-BORDES D. de (1956) L'abri n° 2 des Vachons, gisement aurignacien et périgordien, commune de Voulgézac (Charente), *Congrès Préhistorique de France*, Poitiers-Angoulême, 1956, pp. 271-309.
- DELIBRIAS G., ROMAIN O. & LE HASIF G. (1987) Datation par la méthode du carbone 14 du remplissage de la grotte de l'Arbreda, *Quadre cronològic del Plistocè Superior a Catalunya. Paleoambients i cultures prehistòriques*, Cypsela, VI, Centre d'Investigacions Arqueològiques, Girona, 1987, pp. 133-135.
- DELPORTE H. (1962) Les niveaux aurignaciens de l'Abri du Facteur à Tursac et l'évolution de l'Aurignacien en Périgord, *Bulletin de la Société d'Études et de Recherches Préhistoriques de Les Eyzies*, 11, 1962, pp. 107-126.
- ESTEVA L. (1957) Prehistoria de la comarca guixolense. Contribución a su estudio, I, *Anales del Instituto de Estudios Gerundenses*, XI, Girona, 1956-1957, pp. 163-263.
- ESTEVA L. (1965) Notas de Arqueología de Cataluña y Baleares. Sant Feliu de Guíxols, *Ampurias*, XXVI-XXVII, Barcelona, 1964-1965, pp. 282-284.
- GIOT P.-R. & MONNIER J.L. (1976) Les civilisations du Paléolithique supérieur en Armorique, *Les civilisations paléolithiques et mésolithiques de la France*, La Préhistoire Française, I, 2, (Henry de LUMLEY dir.), Éd. du CNRS, Paris, 1976, pp. 1311-1314.
- GIOT P.-R., TALES L., MONNIER J.L. & ALLARD M. (1971) Le Paléolithique supérieur du Pays de Léon (Finistère). Le gisement de Beg-Ar-C'Hastel en Kerlouan, *L'Anthropologie*, 79, Paris, 1971, pp. 39-79.
- ITURBE G. & CORTELL E. (1982) Cova Beneito: Avance preliminar, *Saguntum*, 17, Valencia, 1982, pp. 9-44.
- ITURBE G. & CORTELL E. (1987) Las dataciones de Cova Beneito y su interés para el Paleolítico mediterráneo, *Trabajos de Prehistoria*, 44, Madrid, 1987, pp. 267-270.
- LAPLACE G. (1972) Liste typologique 1972, *Dialektiké. Cahiers de Typologie Analytique*, IURS de l'Université de Pau, 1972, pp. 9-27.
- MERINO J.M. (1980) *Tipología lítica*, (1a. ed., Munibe, 1969, fasc. 1-3), San Sebastián, 1980, 510 pp.
- OLIVA M. (1943) Las nuevas instalaciones del Museo de Girona. La Sala de Prehistoria y Protohistoria, *Memorias de los Museos Arqueológicos Provinciales*, IV, Madrid, 1943, pp. 89-93.
- PERPÈRE M. (1972) Les burins aurignaciens du gisement des Vachons (Charente), *Congrès Préhistorique de France*, XIX session, (Auvergne 1969) 1972, pp. 320-323.
- SOLER N. (1977) El jaciment prehistòric de Can Crispins (Llagostera-Girona), *Cypsela*, II, Servei d'Investigacions Arqueològiques de Girona, 1977, pp. 7-47.
- SOLER N. (1980) El jaciment prehistòric del "Roc de la Melca" i la seva cronologia, Sant Aniol de Finestres (Girona), *Homenatge a Lluís Batlle i Prats*, *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXV, 1, Girona, 1979-1980, pp. 43-58.
- SOLER N. (1982) El jaciment prehistòric de Can Crispins i l'Aurinyacià de Catalunya, *Cypsela*, IV, Centre d'Investigacions Arqueològiques, Girona, 1982, pp. 7-30.
- SOLER N. (1982) Els jaciments aurinyaciens de Catalunya, *Estat actual de la recerca arqueològica a l'Ítisme Pirinenc. Homenatge al Dr. Miquel Oliva Prat*, Col·loqui Internacional d'Arqueologia de Puigcerdà, 4, 23-25 oct. de 1980, Institut d'Estudis Ceretans, Puigcerdà, 1982, pp. 57-83.
- SOLER N. (1983) El jaciment paleolític de Cal Coix (Maçanet de la Selva), *Annals de l'Institut d'Estudis Gironins*, XXVI, 1982-83, Institut d'Estudis Gironins, Girona, 1983, pp. 23-44.
- SOLER N. (1986) *Les indústries del Paleolític Superior en el Nord de Catalunya*, Tesi de Doctorat, Universitat de Barcelona, 1986, 1286 pp.
- SOLER N. & FA E. (1976) Nous jaciments prehistòrics a les rodalies de Llagostera, *Revista de Girona*, 74, Diputació de Girona, 1976, pp. 21-29.
- SOLER N. & MAROTO J. (1990) El final del Paleolític Mitjà i l'inici del Paleolític Superior a la cova de l'Arbreda (Serinyà), *Cypsela*, VIII, Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona, 1990, pp. 7-13.